

Лекція 2

Динаміка та продуктивність екосистем сукцесії

ЗМІСТ

- **Зміни в екосистемах**
- **Причини змін в екосистемах**
- **Наслідки дії біотичних та абіотичних факторів**
- **Види сукцесій**
- **Закономірності сукцесій**
- **Найбільш продуктивні біоценози**
- **Найбідніші екосистеми**
- **Стабільні екосистеми**
- **Опорні точки**
- **Тести**
- **Відповіді**
- **Використані джерела**

Зміни в екосистемах

Жодна екосистема не існує довічно

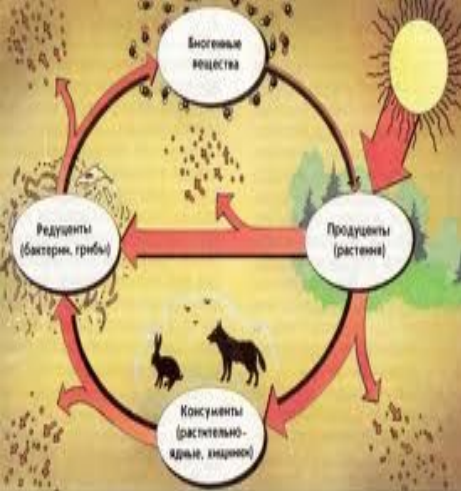
Рано чи пізно вона замінюється іншою

Здатність до змін – одна з найважливіших властивостей екосистем

Причини змін в екосистемах

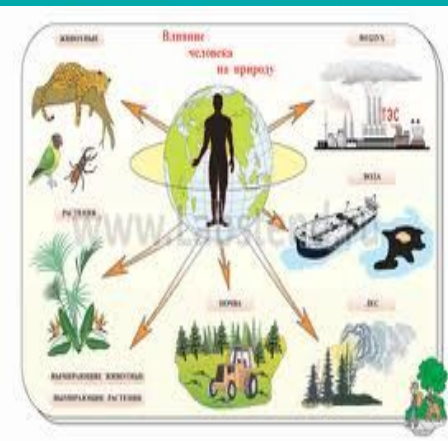
Біотичні фактори

- Спричинені життєдіяльністю організмів

Абіотичні фактори

- Фактори фізичного середовища

Фактори діють одночасно

Наслідки дії біотичних та абіотичних факторів

Тривале існування популяції змінює біотоп

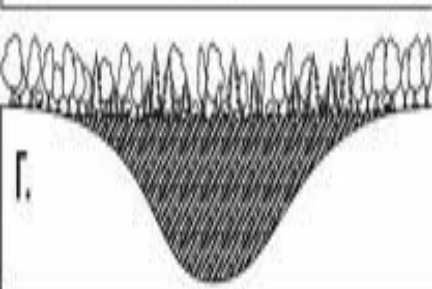
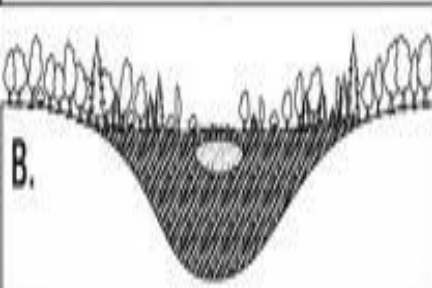
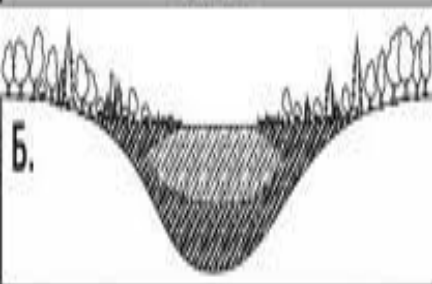

Біотоп стає непридатним для одних видів, але придатним для інших

У результаті на цьому місці розвивається інша екосистема, більш пристосована до нових умов

Така необоротна зміна називається сукцесією

Види сукцесій

Первинна: починається на позбавлених життя місцях

- На скелях, піщаних дюнах, схилах вулканів

Вторинна: розвивається на місці сформованих екосистем після їх порушення

- Є наслідком стихійних лих, змін клімату, впливу людини

Регресивна: пов'язана із спрощенням екосистем

- Є наслідком руйнівного впливу людини

СИТНИК

Приклади вторинної сукцесії

утвориться вже на наступний рік. Далі можливі варіанти: у вологому кліматі домінує ситник, потім він змінюється малиною, вона — осикою; у сухому кліматі переважає війник, що змінюється протепазидом. Як приклад вторинної сукцесії зазвичай наводять ялиновий ліс, знищений пожежею. На займаній ним раніше території зберігся ґрунт і насіння. Трав'яне угруповання утвориться вже на наступний рік. Далі можливі варіанти: у вологому кліматі домінує ситник, потім він змінюється малиною, вона — осикою; у сухому кліматі переважає війник, що змінюється протепазидом. Як приклад вторинної сукцесії зазвичай наводять ялиновий ліс, знищений пожежею. На займаній ним раніше території зберігся ґрунт і насіння. Трав'яне угруповання утвориться вже на наступний рік. Далі можливі варіанти: у вологому кліматі домінує ситник, потім він змінюється малиною, вона — осикою; у сухому кліматі переважає війник, що змінюється протепазидом. Як приклад вторинної сукцесії зазвичай наводять ялиновий ліс, знищений пожежею. На займаній ним раніше території зберігся ґрунт і насіння. Трав'яне угруповання утвориться вже на наступний рік. Далі можливі варіанти: у вологому кліматі домінує ситник, потім він змінюється малиною, вона — осикою; у сухому кліматі переважає війник, що змінюється протепазидом.

■ СИНАНТРОПНІ ОРГАНІЗМИ,

- синантропи (від грец.—разом і — людина) — рослини або тваринні організми, що живуть поряд з людиною. С. о. різною мірою пристосувалися до умов, створених або видозмінених людиною. Серед С. р. є птахи, що гніздяться в садах і парках, інші (напр., стрижі, галки, горобці) використовують для гнізд заглиблення і ніші будинків. Більшість тварин-синантропів знаходить в населених місцях не лише притулок, а й їжу. Серед С. о. багато шкідників (напр., комірні кліщі, міль комірня і одяжна, миша хатня тощо), переносників збудників хвороб (муха кімнатна, блохи, комарі, пацюки та ін.); є й корисні (напр., деякі павуки, комахоїдні птахи). З рослин до С. о. належать рудеральні рослини (рослини смітних місць) і бур'яни. Тісний зв'язок С. о. з людиною сприяє їх поширенню, внаслідок чого деякі С.о. стали космополітами

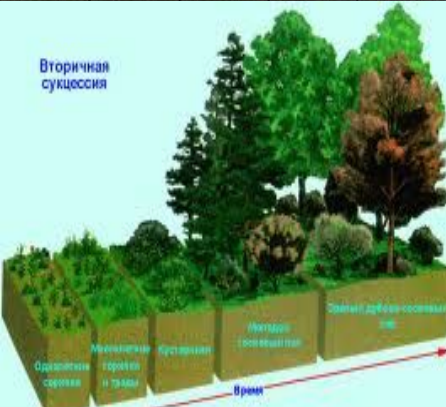

- **Рудеральна рослинність** — сукупність смітникових видів бур'янів; супутники жител людини, що зустрічаються на смітниках, біля заборів, на узбіччях доріг, в інших місцях людини, на покинутих місцях, відвалах тощо.
- **Рудеральні рослини** (від лат. *rudus*, родовий відмінок *rudaris* — щєбінь, будівельне сміття) — рослини, що ростуть, як правило, поблизу парканів, звалищ, доріг та ін. До рудеральних рослин відносяться блекота чорна — щєбінь, будівельне сміття) — рослини, що ростуть, як правило, поблизу парканів, звалищ, доріг та ін. До рудеральних рослин відносяться блекота чорна, нетреба звичайна — щєбінь, будівельне сміття) — рослини, що ростуть, як правило, поблизу парканів, звалищ, доріг та ін. До рудеральних рослин відносяться блекота чорна, нетреба звичайна, амброзія полинолиста, та багато інших видів.
- Рудерали часто мають різні пристосування для захисту від знищення людиною та тваринами (отруйні речовини, шипи, жалкі волоски та ін.). Разом з сегетальними Рудерали часто мають різні пристосування для захисту від знищення людиною та тваринами (отруйні речовини, шипи, жалкі волоски та ін.). Разом з сегетальними (бур'яново-польовими) рослинами

- **Сегетальна рослинність** — польові види бур'янів — польові види бур'янів, що зустрічаються в посівах сільськогосподарських культур

Закономірності сукцесій

Процес сукцесії необоротний

Під час сукцесії збільшується видове різноманіття, розгалужується трофічна мережа

Зростає продуктивність екосистем, уповільнюються темпи приросту біомаси

Сукцесія триває доки екосистема не досягне значного видового різноманіття

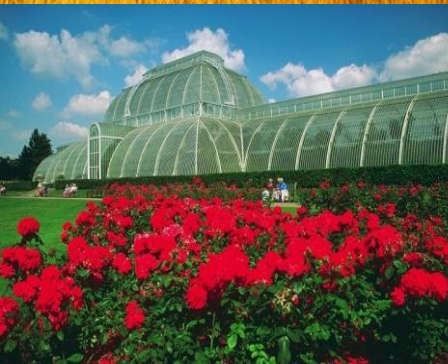

Найбільш продуктивні біоценози

Вологі тропічні ліси

Коралові рифи

Екотони – угруповання на межах двох біомів

Найбідніші екосистеми

Полярні екосистеми

- Мають бідне видове різноманіття

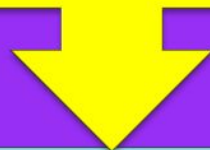
Агроценози – штучні екосистеми з низьким видовим різноманіттям

- Не здатні до самовідтворення та саморегуляції
- Монокультури

Стабільні екосистеми

Кожна сукцесія закінчується стабільністю

Популяції стабільної екосистеми не схильні до різких змін чисельності, мають високу продуктивність

Стан динамічної рівноваги – показник стабільності сукцесійної екосистеми

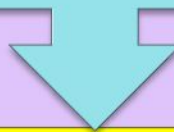

Опорні точки

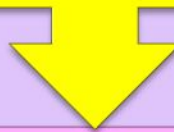
Зміни середовища життя ведуть до сукцесій

Сукцесія – послідовна, необоротна заміна однієї екосистеми іншою

Сукцесії бувають первинні, вторинні, регресивні

Екосистеми відрізняються своєю продуктивністю: найменш продуктивні агроценози

Тести

1. Як називається послідовна необоротна зміна екосистеми? А. Екотон; Б. Біотоп; В. Сукцесія; Г. Біоценоз
2. Як називається стабільна екосистема? А. Регресивною; Б. Клімаксною; В. Первинною; В. Вторинною
3. Яка екосистема є найбільш бідною: А. Ліс; Б. Поле; В. Озеро; Г. Ставок
4. Що називають екотоном? А. Сукцесію; Б. Угруповання на межах двох біомів; В. Продуктивність екосистеми; Г. Сад
5. Як називається сукцесія, яка є наслідком стихійного лиха? А. Первинна; Б. Вторинна; Г. Регресивна; Д. Оборотна
6. Як називається сукцесія, яка є результатом спрощення екосистеми? А. Первинна; Б. Вторинна; Г. Регресивна; Д. Оборотна

Відповіді

1. Як називається послідовна необоротна зміна екосистеми? А. Екотон; Б. Біотоп; **В. Сукцесія**; Г. Біоценоз
2. Як називається стабільна екосистема? А. Регресивною; **Б. Клімаксною**; В. Первинною; Г. Вторинною
3. Яка екосистема є найбільш бідною: А. Ліс; **Б. Поле**; В. Озеро; Г. Ставок
4. Що називають екотоном? А. Сукцесію; **Б. Угруповання на межах двох біомів**; В. Продуктивність екосистеми; Г. Сад
5. Як називається сукцесія, яка є наслідком стихійного лиха? А. Первинна; **Б. Вторинна**; Г. Регресивна; Д. Оборотна
6. Як називається сукцесія, яка є результатом спрощення екосистеми? А. Первинна; Б. Вторинна; **Г. Регресивна**; Д. Оборотна

Використані джерела

- Межжерін С.В. Біологія: підруч.для 11 кл. загальноосвіт.навч.закл.: рівень стандарту, академ.рівень/ С.В. Межжеріна, О.Я. Межжеріна.- К.: Освіта, 2011.-336 с.: іл.
- <http://uk.wikipedia.org/wiki/?4??4??4??4??4??4??5?>
- <http://pidruchniki.ws/1257091337914/ekologiya/struktu..>

